

Analyse av ressursituasjonen ved BFE

BFE er også bedt av eget styre og av UiT sentralt om å se på en budsjettfordelingsmodell hvor kostnadene føres ned på hvert institutt. I denne sammenheng er det nødvendig å ha et bilde av hvordan inntekter og kostnader fordeler seg, både hvor i organisasjonen og mellom hvilke aktiviteter. Dette notatet ser derfor på ressursituasjonen ved BFE og hvordan inntektene fremskaffes og hvordan disse brukes internt. Analysen er ment som et supplement til tidligere analyse av inntekter og kostnader ved instituttene¹.

Analysen inngår i arbeidet med tiltaksplanen for å bedre økonomien ved BFE. Med lavere bevilgninger er fakultetet nødt til å påse at den enkelte aktivitet er riktig finansiert og dimensjonert, noe som forutsetter metoder for å måle aktivitetene/fagområdene.

Forholdet til tidligere analyser

Forrige analyse av instituttøkonomien ga følgende bilde av finansieringsgraden ved instituttene.

Tabell 1 Nøkkeltall fra tidligere analyse av instituttøkonomien (2021)

	AMB	HHT	NFH	Sum
Resultat inntekter	50 426	58 226	47 814	156 466
Totela kostnader	111 385	107 782	104 498	323 666
Netto kostnader	60 959	49 556	56 684	167 200
Inndekningsgrad	45,3	54,0	45,8	48,3

Det tabellen viser, er hvor stor del av kostnadene til hvert institutt som er finansiert gjennom resultater – enten fra indikatorene i finansieringssystemet (tellekantene) eller ved bidrag fra eksterne prosjekter. Det som ikke er finansiert på denne måten, må nødvendigvis være finansiert av basisbevilgningen (som altså er under stadig press). Som man ser er rundt halvparten av instituttøkonomien finansiert over basis, og like mye i form av resultater. Forskjellene mellom instituttene er ikke ubetydelige, og HHT har en høyere inntjening enn de andre to. Her er det imidlertid viktig å påpeke at inntekter fra eksternfinansiert virksomhet enda ikke gjenspeiler dagens virkelighet fullt ut vedrørende inndekning av lønn for faste ansatte fra prosjekter. Fakultetet har i vedtak fra 2021 sagt at det er en målsetning om at alle faste ansatte med 50% forskning skal ha en inndekning på 25%. Det har vært gjort et betydelig arbeid de siste to årene med å øke denne inndekningen gjennom prosjekter, uten at dette enda er synlig i resultatene (effekten kommer i 2022 og utover). Dette er en inntekt til bevilgningsøkonomien som må forventes å øke betydelig de kommende årene, selv uten en økning i volum på eksternfinansiert virksomhet. Tallene svinger også noe mellom år, noe som gjør at bildet kan forskyves noe.

Fremgangsmåte

¹ Analyse for 2021 ble presentert som vedlegg til fakultetsstyresak 15/22.

I denne analysen har vi gjort et forsøk på å måle aktivitetsnivået ved BFE i forhold til studieplassfinansieringen – som er normen staten har satt for dimensjonering og finansiering av sektoren, men som samtidig er en modell som departementet fraråder å videreføre i sin helhet innad i de ulike universiteter og høyskoler. Deretter har vi sammenlignet det departementets finansieringsmodell ville gitt med de faktiske inntektene som fakultetet og instituttene har. Dette vil da gi en pekepinn på om fakultetet, instituttene eller aktivitetene er over- eller underfinansiert.

I finansieringssystemet for universiteter og høyskoler oppgis dimensjoneringen av institusjonene i form av studieplasser. Institusjonene skal gi forskningsbasert undervisning, og studieplassene er også et mål for dimensjoneringen av forskningsinnsatsen. Studieplassene skal i prinsippet, sammen med en historisk basis og andre resultatavhengige inntekter, finansiere all utdanning, forskning og formidling ved institusjonen. Noen fagområder er dyrere enn andre. Studieplassene er derfor gradert etter hvilken utdanningskategori de tilhører (lavere/høyere grad, samfunnsfag/realfag/spesialist-utdanninger).

Det må understrekes at dette er en svært forenklet fremstilling. Det er ikke gjort eksakte beregninger av kostnadene ved ulike utdanninger. Det er heller ikke tatt høyde for (utover inndelingen i lavere og høyere grad) at forskningsinnsatsen varierer. Undervisningstunge institusjoner kan finansieres gjennom studieplasser og tilhørende resultatfinansiering, mens forskningstunge miljøer (f.eks. breddeuniversiteter) må ha tilleggsfinansiering gjennom eksterne prosjekter. Videre er bevilgningen til institusjonene et resultat av en rekke historiske tilfeldigheter og politiske prioriteringer, fra lenge før dagens finansieringssystem ble innført. Og ikke minst, Stortinget står fritt til å gjøre kutt eller påplussinger uavhengig av studieplass-systemet, noe som har blitt gjennomført årlig de senere år

Til slutt et poeng som er svært relevant for BFE: Det ligger ingen automatikk i at det gis studieplassfinansiering for hver student. Universitetsstyret står fritt til å pålegge BFE å ta opp studenter uten finansiering, noe det er mange eksempler på. Vi står også fritt til å ta opp så mange søkere vi har kapasitet til, utover dette. Manglende finansiering er noe fakultetet selv må håndtere, og justere opptaket i forhold til.

Avgrensninger

Analysen gjelder bevilgningsøkonomien, altså den delen som i hovedsak finansieres over statsbudsjettet. Eksternfinansiert virksomhet er holdt utenfor, men bidraget prosjektene gir til bevilgningsøkonomien (fratrullet egeninnsats) er tatt med. Fartøyøkonomien er holdt helt utenom, og det samme gjelder havbruksstasjonen².

Alle tall i analysen er for 2021³.

Stillinger

Siden samfunnsoppdraget til BFE består i å utføre primæraktivitetene utdanning, forskning og formidling innen gitte fagområder, kan all aktivitet henføres til en av disse. For enkelhets skyld er formidling her definert under forskning, selv om mye formidlingsaktivitet retter seg mot utdanning. Tilsvarende kan man forske på utdanning; det defineres som forskning her. Alle fagstillinger og faglige støttestillinger er fordelt på primæraktivitetene etter følgende nøkkel:

² BFE mottar et eget tilskudd til stasjonen. Disse midlene vil ikke kunne disponeres til andre formål, og tilskuddet dekker alle kostnader.

³ For resultatindikatorerne i finansieringssystemet er det også produksjonen fra 2021 som lagt til grunn, selv om de danner grunnlag for bevilgningen for 2023. Det er to års etterslep på resultatene i finansieringssystemet. Det er gjort for at produksjonen i 2021 skal være direkte sammenlignbar med ressursinnsatsen.

Tabell 2 Ulike stillingskategorier og fordeling av arbeidstid mellom utdanning og forskning

Kategori	Utdanning	Forskning
Førstelektor, universitetslektor	80 %	20 %
Professor, førsteaman. avdelings-, over-, senior- og sjefingeniør	50 %	50 %
Stipendiat	25 %	75 %
Forsker, postdoktor	0 %	100 %

Dette gir følgende teoretiske kapasitet i årsverk ved de tre instituttene⁴:

Tabell 3 Teoretisk kapasitet innen utdanning og forskning (årsverk)

Institutt	Utdanning	Forskning	Sum
AMB	44,68	62,43	107,10
HHT	50,45	44,31	94,75
NFH	38,85	62,81	101,65
Totalt	133,97	169,54	303,50
Prosentvis fordeling	44,1 %	55,9 %	100,0 %

Kostnader

Budsjetterte kostnader for BFE i 2021 var på 386,059 mill. (jf. avgrensningene over). Hvis disse fordeles likt på hvert faglig årsverk, blir det 1,272 mill. per årsverk. Dette tallet kan ikke brukes ukritisk, da det er en del forskjell mellom fagområdene. Det er naturlig å tenke seg at eksperimentelle fag er dyrest. Og en del kostnader er særegne for eksperimentell virksomhet, som tekniske arealer, utstyr, kjemikalier og lab.rekvisita. Den dominerende utgiftsposten ved BFE er likevel lønn (ca. 70 % av budsjettet). Årsaken til at hele budsjettet er fordelt på primæraktivitetene, er at arealer, administrasjon eller faglitteratur ikke har noen egenverdi i denne sammenhengen, men kun er innsatsfaktorer eller støttefunksjoner som trengs for å utføre primæraktivitetene.

Tabell 4 Lønnsutgifter i andel av totale inntekter

	2019	2020	2021	2022
Inntekter	355 710	378 315	402 412	385 294
Fast lønn	255 897	266 935	261 854	269 700
Internhusleie	33 660	37 806	41 311	41 562
Fast lønn i % av bevilgning	71,9	70,6	65,1	70,0
Tilfeldig lønn (%)	9,8	9,4	9,0	9,0
Handlingsrom totalt (%)	11,8	10,4	11,0	9,0
- herav på inst. (%)	6,7	6,2	7,0	6,0

Hjelpestillingene, som er med på å gjøre eksperimentelle fag dyrere, er allerede tatt med i stillingsgrunnlaget for denne analysen. De slår derfor ikke ut her. Motsatt gjelder en god del av kostnadene til administrasjon studierådgiving, og der er det naturlig nok HHT som har høyest utgifter. Årslønna er også noe lavere på eksperimentell side, ettersom hjelpestillingene inngår og det er vanskelig å rekruttere økonomer. I sum taler dette for at det ikke er *vesentlige* forskjeller

⁴ DBH, statistikk over årsverk tilsatte. Kun bevilgningsfinansierte årsverk.

mellom fagområdene. Satsen på 1,272 mill. per årsverk brukes derfor likt for alle instituttene. Dette gir følgende stipulerte kapasitet/kostnad per institutt og per primæraktivitet (i 1000 kroner):

Tabell 5 Stipulert kapasitet/kostnad per institutt og primæraktivitet

Institutt	Utdanning	Forskning	Sum
AMB	56 827	79 405	136 231
HHT	64 166	56 356	120 522
NFH	49 411	79 888	129 299
Totalt	170 403	215 649	386 052

Studieplassfinansiering

BFE hadde i 2021 følgende antall studenter⁵ fordelt på de ulike kategoriene i finansieringssystemet:

Tabell 6 Registrerte programstudenter høst 2021 per finansieringskategori

Institutt/kategori	C	D	E	F	Sum
AMB	105	0	115	0	220
HHT	0	570	0	1 285	1 855
NFH	90	90	190	0	370

Dersom alle studentene hadde vært finansiert, ville det gitt følgende studieplassefinansiering (i 1000 kroner):

Tabell 7 Stipulert studieplassefinansiering ved finansiering av alle programstudenter

	C	D	E	F	Sum
Sats 2021 (kr)	132 600	93 150	80 000	66 800	
AMB	13 923	0	9 200	0	23 123
HHT	0	53 096	0	85 838	138 934
NFH	11 934	8 384	15 200	0	35 518
Totalt	25 857	61 479	24 400	85 838	197 574

Satsene som brukes her er universitetets interne satser, som er 75 % av de nasjonale. De resterende 25 % går til å dekke fellestjenester som administrasjon, fellesutgifter, bibliotek m.m. Tabelln viser at vi burde hatt 197,6 mill. kr i basis dersom all utdanning vi leverer skulle være finansiert. Faktisk tildelt basis for 2021 var på 170 mill.kr.

Inntekter

Inntektene består av resultatfinansiering i henhold til indikatorene i finansieringssystemet, netto dekningsbidrag⁶ (differansen mellom det fakultetet henter ut fra eksterntfinansiert virksomhet og det

⁵ DBH, statistikk registrerte studenter. Tall for høst 2021. DBH avrunder studenttall til nærmeste fem av personvernensyn. Kun programstudenter (bachelor- og masterutdanninger) er tatt med, da studieplassefinansiering i hovedsak gis til gradsutdanninger. Forklaring til finansieringskategoriene: C = realfag høyere grad, D = samfunnsfag høyere grad, E = realfag lavere grad, F = samfunnsfag lavere grad. BFE har ingen utdanninger i kategoriene A og B (bl.a. medisin, odontologi, veterinærmedisin).

⁶ Differansen mellom det fakultetet henter ut fra eksterntfinansiert virksomhet og det man selv bidrar med i form av egeninnsats på prosjektene

man selv bidrar med i finansiering av prosjektene) samt diverse andre inntekter. De andre inntektene er øremerkinger fra universitetet eller departementet, refusjoner, salgsinntekter o.l.

Inntektene fordeler seg slik:

Tabell 8 Inntekter etter kategori

	Studie- poeng	Kandi- dater	Doktor- grader	Publiserings- poeng	EU	NFR	BOA	Sum res.fin.
AMB	12 566	4 037	2 169	3 706	2 533	3 058	553	28 622
HHT	66 578	4 730	1 239	1 267	0	51	142	74 009
NFH	13 463	5 820	2 789	2 113	3 391	1 376	1 313	30 264
Totalt	92 608	14 587	6 197	7 087	5 924	4 485	2 008	132 895

forts.	Netto DB	Rekr.stillinger	Andre inntekter	Sum
AMB	3 937	14 331	18 760	65 651
HHT	-325	8 364	3 403	85 451
NFH	18 190	16 654	9 004	74 113
Totalt	21 802	39 349	31 167	225 215

Per institutt gir dette følgende tall:

Tabell 9 Finansierungsgrad per institutt

	Inntekter	Kostnader	Underdekn.	Fin.grad (%)
AMB	65 651	136 231	70 580	48,2
HHT	85 451	120 522	35 071	70,9
NFH	74 113	129 299	55 186	57,3
Totalt	225 215	386 052	160 837	58,3

Denne tabellen er tatt med fordi den viser de samme tallene som tidligere analyse (jf. tTabell 1), nemlig hvor stor del av instituttene inntekter som kommer fra andre kilder enn basisfinansiering. Tallgrunnlaget er noe ulikt, men som man ser viser det samme tendens som i den forrige analysen.

Oppsummering

Analysen viser at fakultetet totalt sett er underfinansiert om finansieringssystemet for høyere utdanning legges til grunn, med full finansiering for studieplasser i forhold til de ressurser vi har tilgjengelige på utdanningssiden. Dette er ikke overraskende, både fordi BFE er blitt pålagt å øke antallet studenter uten medfølgende finansiering, og fordi sektoren som helhet er påført kutt etter modellen ble tatt i bruk. Det kan i beste fall være realistisk å håpe på en delvis kompensasjon ved at universitetet omfordeler studieplasser til områder med god rekruttering.

I forhold til aktivitetsnivået er det undervisningen ved HHT som er dårligst finansiert. Forholdet mellom instituttene stemmer nokså godt med tidligere analyser.

Det bør arbeides videre med slike analyser, og det er viktig at analysene tilpasses UiTs gjennomgang av studieprogrammene og arbeidet med ny budsjettmodell på universitetet. Vi vil ta dette opp med Universitetsledelsen gjennom dialogmøter og møter om studieprogram-gjennomgangen og ny budsjettmodell.

